

Ilustrirani Slovenec

Celo D Tedenska priloga »Slovenca« (št. 120) z dne 26. V. 1929 Štev. 21

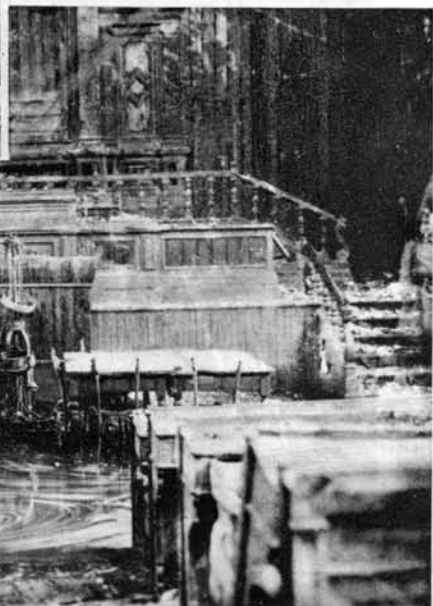
Janez Vajkard Valvasor

veliki zgodovinar Kranjske, kateremu bodo vzdali 28. maja na njegovi rojstni hiši v Ljubljani spominsko ploščo.

Pogreb majskih žrtev v Berlinu

Kakor smo omenili že v zadnji številki, je prišlo ob priložnosti proslave 1. maja v Berlinu do velikih komunističnih demonstracij in krvoprelitja. Slika nam kaže pogreb prvih žrtev, ki so ga porabili komunisti za nove politične demonstracije. V ospredju je videti vrsto rdečih zastav različnih komunističnih organizacij.

Spodaj:

K desefletnici Štefanikove smrti

General Štefanik je ena najzaslužnejših osebnosti in eden najlepših značajev osvobojenja Čehoslovakov. Prve čase svetovne vojne je bil letalec v francoski armadi, nato pa prvi organizator in poveljnik čsl. vojske in prvi češki vojni minister. Ko se je vračal v osvobojeno domovino, se je smrtno ponesrečil. — Slika nam ga (X) kaže v Jekaterinburgu ob priložnosti pregledovanja čet.

Pogled v sejno dvorano bolgar. sobranja

(parlamenta), kjer je izbruhnil pred kratkim velik požar. Le skrajnemu naporu gasilcev se je zahvaliti, da ni pogorela ob tej priložnosti vsa stavba do tal.

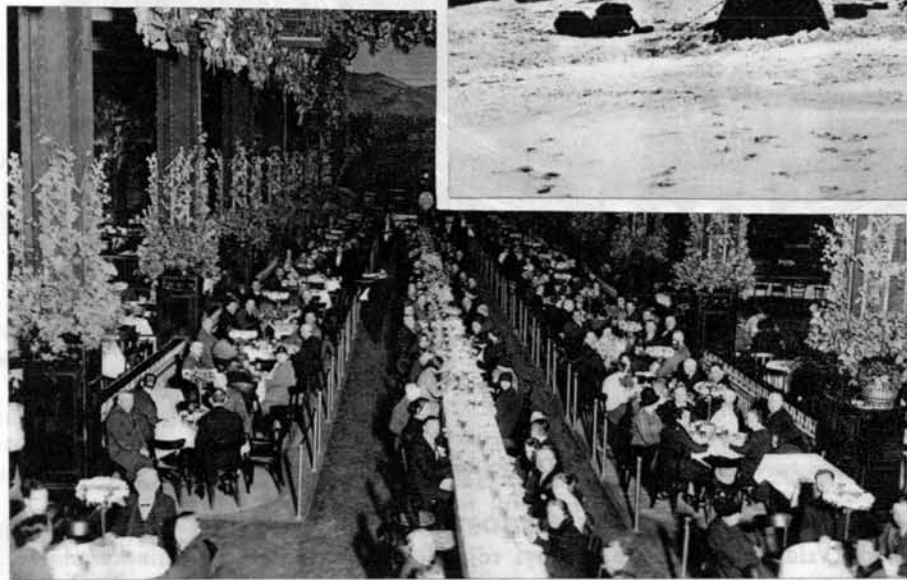
Pogled na taborišče Byrdove ekspedicije

na Južni tečaj.

Na levi:

Originalno pojedino

je priredil pred kratkim berlinski magistrat. V svrhu propagande za ribe je povabil okroglo tisoč brezposelnih na okusno prirejene ribe.

Josip Vancaš

znani sarajevski arhitekt, graditelj škofovih zavodov v Št. Vidu nad Ljubljano in hotela »Union« v Ljubljani, ki je obhajal pred kratkim svojo sedemdesetletnico.

Kraljev dvorec „Aleksandrovo“ na Belju

kamor zahaja tako rada naša kraljevska rodbina na lov in na oddih. Tudi letošnjo pomlad se je mudila tam dalje časa.

**Češki umetniki
v Ljubljani**

V nedeljo 28. aprila so prispeli v Ljubljano trije odlični člani praškega Narodnega divadla, ga. Dostalova in gg. Vydra ter Voita. Na kolodvoru so jih sprejeli njih ljubljanski tovariši s številnim občinstvom, v ponedeljek zvečer so pa nastopili v Neilovi drami »Ana Christie« (glej sliko na levi). Njih umetnost je napravila na naše občinstvo močan vtis in bili so deležni burnega in iskrenega priznanja. Le žal, da so nastopili samo enkrat, vendar pa pomenja že ta večer novo vez v tradicionalnih slovensko-čeških stikih.

Slike k Slovenskemu biografskemu leksikonu

Na desni:

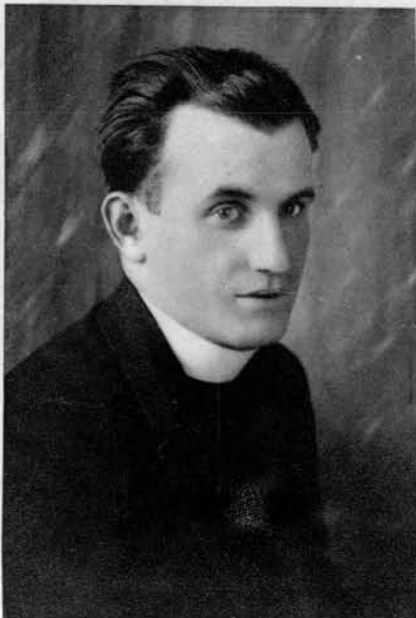
Kidrič Franc

literarni zgodovinar. Rojen je bil l. 1880. v Radanski vasi pri Rogaški Slatini, po končanih slavističnih naukah je služboval v dvorni knjižnici na Dunaju, l. 1920. je pa postal redni profesor zgodovine starejših slovanskih literatur na naši univerzi. Sodeloval je z literarno-zgodovinskimi razpravami skoro v vseh slovenskih revijah in zbornikih ter izdal tudi nekaj tozadevnih knjig.

Na levi:

Kolenc Franc

pisatelj in publicist. Rojen je bil l. 1905. v Gomilici pri Turnišču v Prekmurju in je sedaj kaplan v Ormožu. Članke in krajše povestice priobčuje v »Novinah«, »Marijinem listu«, »Slovenski Krajini«, »Slovenecu« in drugod, mnogo pa prevaja tudi iz nemščine in madžarščine.

V spomin velikemu našemu zgodovinarju

Grad Wagensperg v Valvasorjevem času kjer je nastajala »Ehre des Herzogtums Krain«.

Kaj nam je Valvasor, to ve danes vsak povprečni izobraženec in če postavimo trditev, da je to eno najbolj popularnih imen iz naše zgodovine, se ne bomo motili. Neločljivo se namreč veže z njim ime one topografske in zgodovinske knjige, pred katero imamo vsi svečan respekt: »Slava vojvodine Kranjske«. V štirih debelih foliantih je podal celotni opis takratne Kranjske, ki je segala daleč na Primorsko in v Istro ter ji priključil hrvaško vojaško granico. Najbolj čitani del tega velikega dela je 11. knjiga z opisi vseh gradov, trgov, mest in samostanov in slike, ki njen tekst spremljajo, so po večini eden najstarejših likovnih dokumentov o naših krajih. Znanstveniki pa imajo v Valvasorjevi »Ehre« neprimerno več, kajti ona je važen vir za zgodovinarja, folklorista, geografa, narodopisca, pravnega zgodovinarja in celo jezikoslovca ter nebroj drugih. Njeno gradivo, ki je geografsko omejeno na takratno Kranjsko in vojaško granico, pa ni važno samo ozko za bivšo kranjsko deželo, ampak nudi nebroj dat in migljev, ki so splošno slovensko važni in je tako ta knjiga po svoji vsebini nedvomno splošno slovenska zadeva in splošno slovenski ponos. Kajti s takim delom o svoji zemlji ali vsaj o velikem njenem delu se ne more ponašati v tem času zlepa kak drug narod. Valvasor namreč je razen Kranjske in Primorja opisal natančno tudi Koroško in je samo Štajerska, ki sta jo opisala in naslikala Valvasorjeva sodobnika G. Vischer in A. Trost, ostala izven njegove interesne sfere.

Kako je Valvasor prišel na misel, spisati tako delo, si ni težko razložiti. Bil je za svoj čas visoko izobražen mož, neke vrste vseznalec, polihistor, ki je po končanih domačih šolah pri jezuitih v Ljubljani mnogo potoval po Evropi in Afriki in se poln izkušenj in znanja vrnil 1672 za stalno domov, se še

Koncem maja bo Muzejsko društvo za Slovenijo slovesno odkrilo lepo spominsko ploščo na hiši št. 4 na Starem trgu v Ljubljani, da za stalno ugotovi, da se je v nji rodil 27. ali 28. maja 1641 odlični topograf slovenskih dežel J. V. Valvasor. Eno leto poprej se je njegov oče naselil v tej hiši in nekako eno leto po njegovem rojstvu jo že zapustil. Z njegovim življenjem torej ni sicer v bogve kako ozki ali bistveni zvezi, zasluži pa odlikovanje kot eden redkih, nedvomno direktnih spomenikov na tega velikega moža.

Grad Medija (Gallenek), last Valvasorjeva.

Grad Wagensperg pri Litiji danes. V levem stolpu spodaj (+) je še sedaj ohranjena Valvasorjeva soba.

Valvasorjev spomenik v Ljubljani.

Na levi: **Naslovna stran Valvasorjeve »Die Ehre des Herzogtums Krain«**

Del knjižnice na sedanjem gradu Wagenspergu pri Litiji

Grad Završ (Nendorf) na Dolenjskem, last Valvasorjeva.

Grad Lichtenberg na Dolenjskem, last Valvasorjeva.

Valvasorjeva hiša v Krškem (sedaj hiralnica), kjer je umrl veliki zgodovinar l. 1693. v veliki revščini.

Knez Alfr. Windischgrätz, sedanjí lastnik Wagensperga, s sinom in hčerko v wagensperškem parku.

Hiša na Starem trgu v Ljubljani, kjer je bil l. 1641. rojen Valvasor in kjer mu 28. t. m. vzdajajo spominsko ploščo.

Na desni: **Slovensko posvetilo** Valvasorjevemu delu v I. zvezku njegove »Die Ehre etc.«

se izdado topografski opisi posameznih dežel s slikami važnih krajev, posebno gradov in mest. In iz te splošne tendence je Valvasorjevo delo prav lahko razložljivo, še bolj pa, ker se je med njegovimi učitelji na jezuitski šoli bržkone nahajal tudi poznejši slavni učenjak J. L. Schönleben, na čigar domoznanska dela je Valvasor v marsičem naravnost navezal.

Kako temeljito je Valvasor svoje delo pripravil, nam dokazuje dejstvo, da je vso opisano ozemlje večkrat prepotoval, lastnoročno skiciral gradove in mesta, zbral na Wagenspergu ogromen pomožni aparat za svoje študije, ki je obstojal iz 10.000 zvezkov broječe knjižnice, zbirke okrog 10.000 kosov grafičnih listov, zbirke starih denarjev in mineralij in različnih instrumentov ter da je končno ustanovil istotam delavnico za izdelovanje bakropisnih slik in njih tiskanje. Njegov grad je s tem postal prvovrstna znamenitost njegove domovine; učenjaki in umetniki so ga občudovali, občudovali zbirke in marsikdo mu je mogel pomagati z dragocenim nasvetom. V dobrih desetih letih od 1678, ko je ustanovil delavnico na Wagenspergu, do 1689, ko je izšlo glavno delo Slava Kranjske, je iz njegove delavnice izšla lepa vrsta knjig: ena Pasijonska knjižica, en Ovid, en Smrtni ples, tri knjige o Koroški in tri o Kranjski.

»Slava Kranjske« pomenja v tem delu višek pa tudi konec. Njegova gospodarska moč je bila izčrpana in še leta 1689. je prodal grad Črni potok, kmalu nato menda knjižnico zagrebškemu nadškofu, leta 1692. pa še svoj ponos Wagensperg; leto nato, 1693, je v Krškem duševno in telesno strtl v skromnih razmerah umrl.

O njem se lahko reče, da je za »Slavo Kranjske«, ki je, kakor smo poudarili, tudi »Slava Slovenije« sploh, dal svojo srčno kri. Zato zasluži tem večjo slavo njegov spomin!

☉ : 60

Kateri te hvale bode brav,
te befede bode prebrav:
O frezhna Kranjska semla,
katera tuliku hvale perjemla
od foih fenov, kotere je s' rodila,
inu taku vefoku vèzhila.
Srezhna mate itakem šadu,
kir je perneslo tvoje telu.
Bukve tedaj pojte,
na ušem svetu stojte.
Po u' sè deshelah letite,
inu moju zhaft donesite.

Joseph Sisentschelli.

Na ameriških prerijah

V zapadnem delu Združenih držav se nahajajo nepregledne prerije, na katerih pasejo tako zvana »cowboy« ogromne množice govedi. Njihovo življenje je divjeromantično in znani so zlasti kot brezprimerni jahači, izborni lovci in stezosledci. Naše slike nam kažejo nekaj prizorov iz njihove pestrega življenja.

Cowboy krofi upornega telefa

zadaj čreda.

Cowboyi pri zaznamovanju telef

Love jih z »lassom« in jim z žarečim železom vtisnejo na hrbet znak črede, da ločijo njihovo pripadnost.

Pogled na taborišče cowbojev

počivajočih po napornih pašnih poslih. V taborih se zabavajo in razkazujejo svojo umetnost v metanju »lassa« (vrvi, na katero love živali).

Cowboyi pri ognju

Na desni:

Spodaj:

Ženski »cowboyi«

napajajo po naporni ježi svoje konje.

Pogled na Škocjan pri Mokronogu

rojstna vas misijonarja Knobleharja.

Na desni:

Rojstna hiša Knobleharjeva

(sedaj last trgovca Novšaka), na kateri odkrijejo danes spominsko ploščo.

Spodaj:

Pomladansko veselje

Prizor iz operete »Cigan baron«

ki jo z velikim uspehom igrajo v ljubljanskem Narodnem gledališču. V naslovni ulogi je ponovno nastopil odlični tenorist Lj. Iličič.

I. nagrada: Pregelj, Otroci solnca.

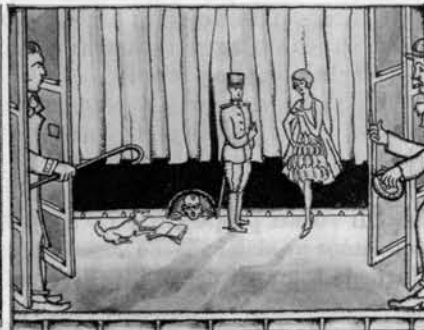
II. nagrada: Meško, Povesti in slike ter Finžgar, Študent naj bo.

K današnji uganki: Bogataš, ki bi se rad iznebil prepogostih obiskov, je dal po svojem vrtu napeljati križem-kražem vse polno poti, od katerih so bile nekatere slepe, torej take, da sploh niso pripeljale do hiše v desnem kotu, druge pa daljše in krajše. Sam pa je poznal pot, ki je bila od vhoda v levem kotu spodaj pa do hiše najkrajša. In to pot naj naši ugankarji skušajo določiti. Za pravilne rešitve se razpisujeta nagradi, kot sta označeni pod uganko.

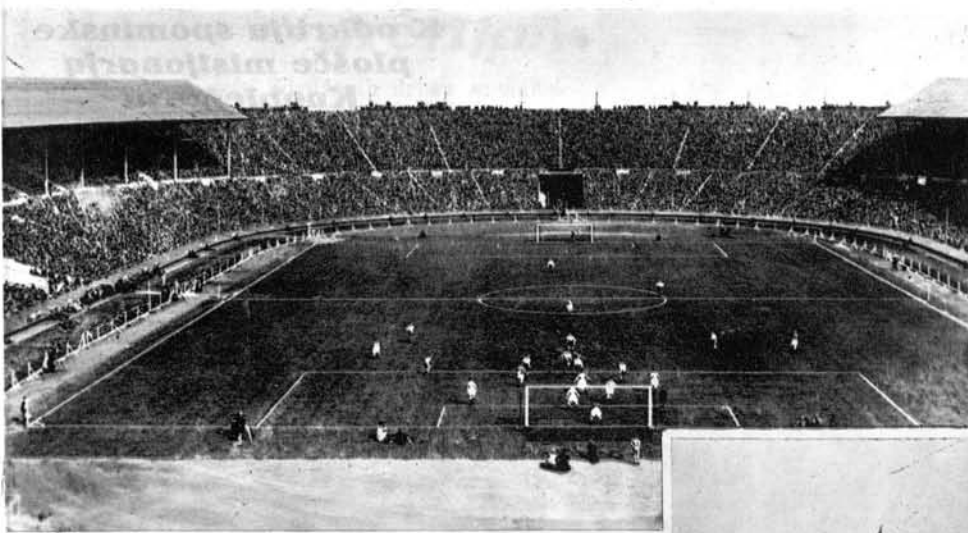
Spodaj prinašamo najboljše rešitvi uganke: Kaj se godi za zastorom. I. nagrado je dobil g. J. Lakskobler, Sava-Jesenice, za svojo rešitev v desnem kotu: Reševanje krize; II. pa g. P. Kocijančič, Ljubljana, za svojo rešitev, ki je naslikana v sredi. Vseh rešitev je prispelo 91.

IGRALCI ČITAJO NAZANIMIVŠO SLOVENŠKO REVIO „ILUSTRACIO“

REŠEVANJE KRIZE

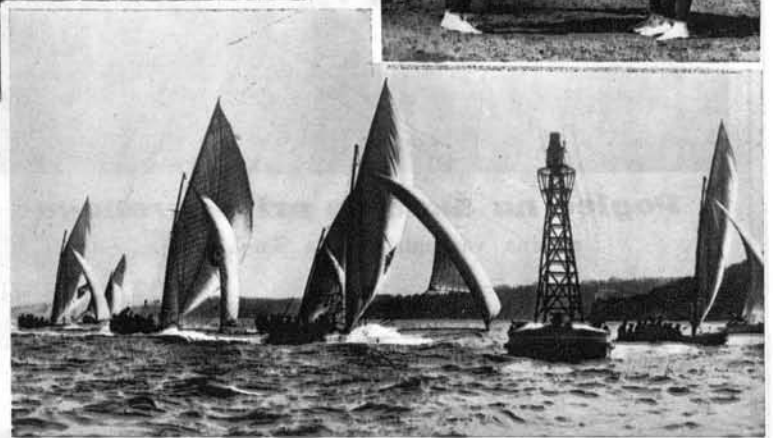

Boj za angl. nogometni pokal

ki tvori višek vsake angleške nogometne sezone in se vrši na stadionu v Wembleyu. Letos je prisostvovalo tekmi 90.000 gledalcev, 300.000 jih je pa odšlo brez vstopnice.

Na desni:
Zanimiv prizor s tekme jadrnic
pred Sydneyem (Avstralija).

Zgoraj na desni:
Primer jafalne bravure ameriške konjenice

Car Berendej.

(Povest iz sibirskega pragozda.)

XV. poglavje.

— Oha, glej jo kočo! — je rekel Grigorij in pokazal s prstom proti hribu. Res so zagledali tik nad seboj, nevisoko od tal, na skalo naslonjene neke drogeve.

— Da ne bi zopet naleteli na kake zlikovce? — je tiho rekel Nilka.

Vedenej Savič je pogledal kočo in jel ugibati. — Sami ne bomo nič opravili! — je sklenil, — morabitni dobimo vodnika, sicer pa utegnemo tu bloditi še mesec dni!

Sli so se približali. S hriba sta skočila kakor iz jame dva psa in dvignila lajež. Polkan s Kučumko sta jima zarenčala v odgovor, češ, nista vidva za naju prestrašna, vendar pa sta se stiskala bližje k svojim. Iz koč se je prikazal človek; vrh glave mu je štrlela kakor meniška kapa ostra kučma; oblečen je bil v rjav kaftan. Zasenčil si je z roko oči: solnce mu je svetilo v obraz. Pa je pričel gledati, kakšne goste mu pošilja Bog.

— Zdrav, človek dobri! — je rekel Vedenej Savič in dvignil roko h kapi.

— Zdravi, zdravi! — se je ta oglasil. Od spodaj se je zdel mož velik, ko pa so prišli blizu, so videli, da je pravi pritlikavec: Vedeneju Saviču ni segel niti do polovice prs. Tudi glas je imel prav tih, tatarski obrazek je bil kakor pest droben, ozka očesca so gledala kakor dve rozini iz šarteljna. Videti je bil že prileten, a vendar ni imel nobene prave brade in brkov: samo na zgornji ustnici mu je kakor konju narazen štrlelo nekaj kocin.

— Ali si tu doma? — je vprašal poslovodja.

— Tu, tu! Hajdite v jurto¹! — pa je stopil naprej.

Onstran drogov, pod skalo, se je odprl zakajen hodnik. Sli so se pripognili in stopili v dokaj veliko

jamo: ob stenah so bile postlane odeje, sredi, kakor je vedno v jurti, je gorel ogenj; ob njem je visel na konopcu s trinoga kotliček, nekaj se je kuhalo.

Ob ognjišču sta se greli dve ženski, obe sta bili stari, boski, razcapani. Sli so pustili ob vhodu svoj tovor in se spustili na odeje.

— Kako pa se zove ta dežela? — se je oglasil Vedenej Savič.

— Urjanhaj — se je iz kota odzval gospodar. Pobrskal je tam, prinesel skledico z odbitim ročajem in lončen vrč. Natočil je iz njega neko motno tekočino in ponudil skledico Vedeneju Saviču.

— Dobra araka¹ je to! — je rekel, — pij!

Vedenej Savič je pokusil in videl, da je žganje: v steki ga napravijo iz mleka. Dal je skledico Grigoriju. Tudi ta je zaužil požirek in dal naprej Nilki. Ta pa je povohal in kar vse zvrnil v golt, še skledico si je nataknil na nos.

Gospodarju je bilo všeč, da tako čislajo njegovo pijačo.

— Dobra araka! — je ponovil; zopet je iz vrča natočil polno skledico in jo sam izpraznil.

— Sojot si torej? — je vprašal Vedenej Savič.

Gospodar je mežiknil z očesci: — Sojot!

— Kje pa si se tako naučil ruski govoriti?

— Živel sem pri Rusih, ko sem bil še deček.

— Zakaj pa si šel strani? Menda ti ni bilo tam všeč?

— Zakaj mi ne bi bilo všeč? Tam imajo dober kruh... A tukaj je moja jurta, boljše je že tu...

— Kako pa ti je ime?

— Žužel sem.

— Veš kaj, Žužel: vodnika potrebujemo, zašli smo, ukradli so nam konje...

— Aj-ja-jaj! — Sojot je zmajal z glavo. Vrh kučme se mu je zazibal privezani rdeči trak.

— Ali nas ne bi ti peljal, kamor smo namenjeni? Dobro ti bom plačal!

— Kam hočete?

(Dalje prihodnjič.)

¹ Jurta je šotor ali drugo bivališče pri pastirskih narodih

¹ Žganje, prim. srbsko »rakija«.